

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 14 februari 1902, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Stockholms stad af ett jordområde från länsmansbostället Brunna n:o 1 i Stockholms län.

(I. A.)

Med återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 15 november 1901 har Kongl. Maj:t uti en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 3) föreslagit Riksdagen medgifva, att Stockholms stad måtte berättigas att för dess vattenlednings behof, mot ersättning, som skulle bestämmas i den ordning, hvarom stadgades i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, från länsmansbostället Brunna n:o 1, om 1 mantal, i Botkyrka socken och Svartlösa härad af Stockholms län till sig lösa det område af 51 ar 70 kvadratmeter, som å en af förste landtmätaren Thure Essén år 1900 upprättad karta funnes utmärkt med röda linier, under vilkor,

att bostället för all framtid förbehölles rätt såväl till utfartsväg öfver ifrågavarande område som äfven till markväg närmare vestra rågången, samt

att staden lemnade särskild godtgörelse, som skulle bestämmas i ofvan nämnda ordning, dels för skada och kostnader, som till följd af områdets afträdande kunde för åkergårdens och dikens omläggning m. m. uppstå för boställets innehafvare eller brukare, och dels för intrång genom försvåradt bruk i framtiden;

viljande Kongl. Maj:t, i händelse denna framställning af Riksdagen bifölles, i fråga om löseskillingens användande m. m. meddela bestämmelser

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 4 Saml. 1 Afd. 17 Häft. (N:is 20 och 21). 1

i det syfte, kammarkollegium och statskontoret i utlåtande den 6 september 1901 föreslagit.

Af nämnda statsrådsprotokoll inhemtas, hurusom Stockholms stadsfullmäktige uti en till Kongl. Maj:t stäld, af öfverståthållareembetet med skrifvelse den 25 maj 1900 öfverlemnad skrift af den 7 i samma månad, med förmälan att fullmäktige beslutat inköpa egendomarne Norsborg, Vellinge, Bergaholm, Fogelsta och Sturehof med flera inom Botkyrka och Salems socknar i Svartlösa härad af Stockholms län för anläggning af ett nytt vattenverk vid Bornsjön och Mälaren äfvensom godkänt uppgjort förslag till vattenledning från Norsborg till Stockholm, anhållit, bland annat, att det måtte medgifvas Stockholms stad att dels, derest godvillig öfverenskommelse ej kunde träffas om köp af den för ifrågavarande vattenledning med ståndrör och reservoar erforderliga mark, förvärfva densamma i den ordning, som angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof funnes stadgad, med rätt att i samma ordning jemväl förvärfva mark till sidotag, fyllning och för vaktbostäder m. m. samt att vid arbetets utförande vidtagna smärre afvikelser från planen i den mån sådant funnes lämpligt, dels ock förvärfva visst område af förra häradshöfdingebostället Lindhof i Botkyrka socken.

Med föranledande af denna framställning hade dels Riksdagen, enligt skrifvelse den 16 april 1901, bifallit Kongl. Maj:ts i proposition till Riksdagen den 22 nästderförutgångne februari gjorda framställning om berättigande för Stockholms stad att för dess vattenlednings behof mot ersättning, bestämd i den ordning, hvarom stadgades i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, och under vissa villkor från förra häradshöfdingebostället Lindhof n:is 1, 2, 3 och 4, om tillsammans $1\frac{3}{4}$ mantal, till sig lösa omkring 31 har 83 ar, dels ock Kongl. Maj:t den 5 juli 1901 medgifvit Stockholms stad att, derest godvillig öfverenskommelse icke kunde träffas, i den ordning, som i nyssnämnda förordning stadgades, till sig lösa de enskild man, menighet eller inrättning tillhöriga områden, som erfordrades för anläggande af vattenledning, jemte ståndrör och reservoar, från den af Stockholms stad inköpta egendomen Norsborgs gräns till Stockholms stad, i enlighet med de af stadsfullmäktige med ofvan omnämnda skrifvelse den 7 maj 1900 och af Stockholms stads drätselnämnds andra afdelning med skrifvelse den 9 januari 1901 öfverlemnade ritningar, med rätt för staden att i samma ordning förvärfva mark till sidotag, fyllning och plats för vaktbostäder med mera samt att vid arbetets utförande vidtagna smärre, något fåtal meter åt någondera sidan omfattande afvikelser från planen, i den mån sådant funnes lämpligt.

Sedan det emellertid under den förberedande behandlingen af dessa båda ärenden befunnits, att af den mark, som enligt den af fullmäktige god-

kända planen erfordrades för ifrågavarande vattenledning, ett mindre område tillhörde länsmansbostället Brunna n:o 1, om 1 mantal, i Botkyrka socken, ville departementschefen nu underställa Kongl. Maj:ts pröfning frågan om upplåtelse till Stockholms stad af detta område.

Efter det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uti den 17 september 1900 afgifvet utlåtande öfver statsfullmäktiges förenämnda skrifvelse af den 7 maj samma år, med framhållande hurusom af den areal, som beräknats erfordras för ifrågavarande anläggning, en mindre del syntes tillhöra länsmansbostället Brunna i Botkyrka socken, vidare anført, bland annat, att enligt i ärendet företedda handlingar och ritningar erfordrades för sjelfva rörledningen en jordremsa om tio meters medelbredd, på vissa ställen smalare, på vissa ställen bredare, något som dock ej kunde närmare preciseras förrän under arbetets gång, och att de områden, hvilka för anläggningen begärts, syntes vara af behofvet påkallade, samt hemstält, att frågan om förvärfvande af staten tillhörig jord eller lägenhet måtte blifva beroende af den ytterligare utredning, Kongl. Maj:t kunde finna erforderlig, hade Stockholms stads drätselnämnds andra afdelning till Kongl. Maj:t inkommit med en den 9 januari 1901 dagtecknad skrifvelse.

I denna skrifvelse hade afdelningen till en börjen åberopat ett afdelningen af fullmäktige den 1 december 1900 lemnadt bemyndigande att å stadens vägnar vidtaga de åtgärder, som erfordrades för att verkställa beslutet om berörda expropriation, med befogenhet för afdelningen att dervid besluta de mindre hufvudsakliga ändringar, som utan ökad kostnad kunde finnas nödiga och lämpliga. Med anmälan derjemte, att af detaljerade undersökningar, som under 1900 års sommar verkstälts i närheten af Bornsjön, framgått, att det tilltänkta nya vattenverket derstädes finge sitt fördelaktigaste läge på annan plats än den, hvarifrån den förut ingifna planen utgått, och att häraf påkallades den något ändrade rigtning af rörledningens sträckning å vestra delen af linien, som å en bifogad karta utmärktes med röd linie, hade afdelningen tillika öfverlemnadt en af förste landtmätaren Thure Essén år 1900 upprättad karta, utvisande belägenheten af den mark, som ifrågasatts att exproprieras från länsmansbostället Brunna, hvilken karta, enligt hvad afdelningen tillika meddelade, hänförde sig till den ofvan omförmälda nya linien; och hade afdelningen anhållit, bland annat, att det af stadsfullmäktige i skrifvelsen den 7 maj 1900 sökta tillstånd till expropriation af mark för vattenledningen från Norsborg till Stockholm, jemte tillhörande anordningar, måtte beviljas för den ändrade linien.

Enligt sistberörda karta utgjorde det länsmansbostället Brunna tillhörande område, som för ifrågavarande anläggning skulle tagas i anspråk, 51 ar 70 kvadratmeter; och vore området å kartan begränsadt med röda linier.

Sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, till följd af remiss den 12 februari 1901, afgifvit utlåtande i anledning af hvad drätselnämndens andra afdelning i nyssberörda skrifvelse anført i fråga om ändring af rörledningens sträckning m. m. och dervid förklarar, att hvad styrelsen i sitt förra utlåtande af den 17 september 1900 yttrat om vattenledningen i den då tillämnade sträckningen i tillämpliga delar gälde äfven om dess ifrågasatta förändrade riktning, hade i fråga om upplåtelsen af mark från länsmansbostället Brunna kammarkollegium och statskontoret inkommit med infordradt utlåtande af den 6 september 1901 och dervid tillika öfverlemnad yttranden i ämnet af boställets innehafvare, länsmannen Knut Lundström, kronofogden i orten och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i nämnda län.

Boställshafvaren hade förklarar sig icke hafva anledning afstyrka den ifrågasatta expropriationen, men tillika framhållit, att ledningen, hvilken skulle framdragas öfver boställets bördigaste åkerjord och öfver dess utfartsväg till allmänna landsvägen, komme att afskilja omkring en tredjedel af boställets jord från hufvudgården. Brukningen af egendomen komme derigenom att i hög grad försvåras och större delen af egendomen afskiljas från samfärdsel med allmänna landsvägen; hvarjemte de båda delarne komme att afstängas från samfärdsel med hvarandra, hvarigenom egendomens afkastning skulle afsevärdt förminska. På grund deraf hade boställshafvaren ifrågasatt, huruvida icke staden borde förpligtas att till sig lösa såväl den del af egendomen, hvars brukning omöjliggjordes, som äfven de boställshafvaren tillhöriga byggnader, som icke behöfdes för brukningen af den återstående delen.

Kronofogden hade, då den jordremsa, som af bostället erfordrades för anläggningen, hade en medelbredd af allenast 10 meter och området icke skulle inhägnas, funnit något hinder för samfärdsel mellan boställets på ömse sidor om ledningen belägna delar icke komma att uppstå. Då jordytans höjdläge efter rörens nedläggning blefve detsamma som förut, syntes ej heller nyttjandet af den mark, hvori ledningen framdroges, komma att försvåras annat än vid rörledningsarbetets utförande och behöfliga reparationer. På grund deraf syntes ledningens nedläggande i boställets egor icke komma att för framtiden vålla någon afsevärd olägenhet för boställshafvaren, som gifvetvis vore berättigad till särskild ersättning för växande gröda och den skada, som i följd af rörledningsarbetena kunde i öfrigt uppkomma.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade — efter det drätselnämndens andra afdelning hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande meddelat, att det område, som staden önskade förvärfva från bostället, icke vore afsedt att inhägnas; att efter rörens nedläggning marken komme att återställas hufvudsakligen i samma skick som före arbetets utförande; och att, med undantag för de tillfällen, då reparationer å ledningen behöfde vidtagas eller en ny

rörsträng nedläggas, den ifrågavarande jordremsan efter öfverenskommelse kunde få af boställsinnehafvaren nyttjas — anført, att, då ifrågavarande af Stockholms stad beslutade anläggning vore af beskaffenhet, att rätt till expropriation af därför erforderlig, enskilde tillhörig mark skäligen borde medgifvas, hinder ej heller syntes böra läggas för staden att förvärfva den jordremsa af det kronan tillhöriga länsmansbostället Brunna, som för ändamålet behöfde tagas i anspråk. Denna jordremsa, som sträckte sig tvärs öfver boställets bördigaste åkergården, skure egendomen så, att ungefär en tredjedel af dess hela område med omkring en fjerdedel af åkerjorden — denna sistnämnda i sin helhet utgörande 72 tunnland — komme att ligga söder om jordremsan och återstoden med åbyggnaderna på norra sidan af densamma. Att derigenom till följd af åkerskärningar och försvårad samfärdsel mellan de af jordremsan åtskilda åkerdelarne olägenheter vid boställets brukande måste uppkomma, vore klart. Men Kongl. Maj:ts befallningshafvande kunde dock ej instämma i boställshafvarens mening, att staden borde inlösa den del af egoområdet, som fölle söder om jordremsan, jemte honom tillhöriga åbyggnader. Visserligen fäste Kongl. Maj:ts befallningshafvande sig icke vid det å stadens vägnar gjorda uttalandet, att det för vattenledningen erforderliga området icke komme att inhägnas, utan fortfarande efter ledningens nedläggande kunde få af boställshafvaren nyttjas, då detta i hvarje fall måste, såsom berörda uttalande ock förutsatte, blifva beroende på enskild öfverenskommelse mellan boställets innehafvare eller brukare och staden och icke lämpligen kunde bestämmas såsom ett förbehåll eller vilkor för lösningsrätten samt för ty ej heller borde tagas i betraktande vid denna frågas bedömande. Men då den del af bostället, som fölle söder om jordremsan i fråga, vore af sådan storlek, att den icke kunde anses genom beviljande af lösningsrätten i enlighet med stadens begäran blifva för bostället onyttig eller synnerligen menlig att bruka, förutsatt att förbehåll gjordes om skyldighet för staden att lemna boställets utfartsväg fri för samfärdsel och att jemväl lemna bostället rätt till markväg öfver jordremsan i vestra delen af åkerskiftet, samt de olägenheter och det intrång, som i följd af den begärda upplåtelsen kunde uppkomma för boställets innehafvare eller brukare dels för en gång och dels i framtiden, syntes kunna ersättas genom godtgörelse i penningar, ansåge Kongl. Maj:ts befallningshafvande stadens framställning, sådan den föreläge, vara förtjent af understöd.

För egen del hade kammarkollegium och statskontoret i förenämnda utlåtande, med tillkännagifvande att afkomsten af länsmansbostället Brunna blifvit genom kammarkollegii beslut den 27 maj 1879 fastställd att i stat upptagas till ett belopp af 870 kronor, anført, att embetsverken icke hade något att erinra mot bifall till ansökningen på sätt af Kongl. Maj:ts befallnings-

hafvande föreslagits; hvarjemte embetsverken, i hvad anginge dispositionen af de ersättningsmedel, som kunde inflyta, hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes förordna, att, med undantag af ersättning för tillfällig skada och kostnad för åkergårdens och dikens omläggning m. m., hvilka medel borde af boställshafvaren få emot redovisning vid laga syn eller ekonomisk besigtning för sina ändamål disponeras, ersättningsmedlen i öfrigt skulle inlevereras till statskontoret, för att såsom extra uppbörd ingå bland statsverkets inkomster, med rätt för boställshafvaren, länsmannen Lundström eller hans rättsinnehafvare, att å medlen uppbära ränta efter fyra procent från den dag medlen i statens kassa influtit, intill dess bostället af dem afträddes eller dessförinnan kunde i sammanhang med ny uppskattning af bostället blifva annorlunda bestämdt; att räntan skulle utanordnas under titel »förskott att anmälas hos Riksdagen till ersättande», samt att, derest samma ränta fortfarande utginge vid Lundströms afgang från länsmanstjensten, den då i aflöningsstaten beräknade afkastningen af bostället borde minskas och den kontanta lönen ökas med ett den årliga räntan motsvarande belopp, intill dess derom vid ny uppskattning af bostället kunde komma att på annat sätt förordnas.

På grund af hvad i ärendet sålunda förekommit och i anslutning till Kongl. Maj:ts befallningshafvandes af kammarkollegium och statskontoret biträdda hemställan, tillstyrkte departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta ifrågavarande proposition.

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling detta ärende blifvit hänvisadt, har icke haft något att erinra emot Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, hvadan utskottet hemställer,

att hvad Kongl. Maj:t uti förevarande hänseende föreslagit må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 14 februari 1902.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.
